

Avaliku sektori asutuste roll pagulaste ja varjupaigataotlejate integreerimisel

Sissejuhatus

Selles uuringus vaadeldakse avaliku sektori asutuste rolli pagulaste ja varjupaigataotlejate sotsiaalsel integreerimisel. Peale tööhõive keskendumisele ka järgmistele aspektidele: majutus, sotsiaalne kaasatus, tervishoiu- ja haridusteenused. Uuritakse viies ELi liikmesriigis (Austria, Madalmaad, Rootsi, Saksamaa ja Soome) võetud eri integratsioonimeetmeid, et tuvastada põhiprobleemid ja saadud kogemused. Valitud riigid erinevad pagulaste sissevoolu ulatuse, pagulaste vastuvõtvõtutavade, tööturu tingimuste, sotsiaalsüsteemide ja muude rändajarühmade olemasolu poolest.

Poliitikataust

Üle kolme miljoni varjupaigataotleja saabumise järel aastatel 2015–2017 tekkis liikmesriikides mitmesuguseid probleeme. Pagulaste põhivajaduste – näiteks majutus ja sotsiaalselabi – rahuldamine ja integratsioonimeetmete rahastamine koormas liikmesriikide juba niigi piiratud avaliku sektori vahendeid. Samal ajal hakkasid liikmesriigid kavandama sihipäraseid integratsioonimeetmeid, et vastata teatud – näiteks vaimse tervise häiretega – pagulaste traumeerivatest kogemustest tulenevatele erivajadustele. Keelebarjäär ja vähene kirjaoskus piirasid samuti seda, mil määral saabujad said integratsioonimeetmetes osaleda. Nende küsimuste lahendamiseks on vaja suurendada suutlikkust ja laiendada avaliku sektori asutuste vahendeid. Sotsiaalse integratsiooni oluline probleem on ka negatiivne avalik suhtumine ja mõnel juhul tööandjate soovimatus palgata pagulasi, eelkõige tulenevalt keele- ja kultuuribarjäärist. Samas on suur osa pagulastest tööturul, kus vajatakse üha enam kõrg- ja kesktaseme oskustega töötajaid, väheste oskuste ning ametliku koolihariduse ja sertifikaatide puudumise tõttu ebasoodsas olukorras. Aruandes uuritakse viie valitud riigi 16 integratsioonimeedet nende probleemide lahendamiseks.

Kuna suurem osa ELis varjupaiga saanud isikutest on noored mehed, suureneb lähitulevikus, kui nendega liituvad abikaasad ja muud pereliikmed, eeldatavasti perekondade taasühinemise määr. Et selleks valmistuda, peavad avalikud ametiasutused ja teenuseosutajad kavandama eriintegratsioonimeetmed nendele rühmadele, kes sisenevad tõenäoliselt muude sisserändekanalite kaudu (st pigem seaduslike rändekanalite kaudu kui varjupaigaõiguse alusel). See võib piirata nende õigust eriintegratsioonimeetmetele, sest mõni neist on suunatud üksnes pagulase staatusega isikutele. Arvestades tõenäosust, et see rühm koosneb peamiselt naistest, on oluline pöörata tähelepanu soopõhiste integratsioonivajadustele. Võib olla vaja koostada ka erimeetmed lastele ja tõenäoliselt mõjutab see oluliselt majutustingimusi.

Peamised tähelepanekud

Avaliku sektori asutuste roll on valitud meetmete lõikes erinev. Mõnel juhul avaliku sektori asutused või muud avaliku sektori üksused peamiselt reguleerisid ja kontrollisid meetmeid. Muudel juhtudel tegutsesid nad teenuseosutajatena, rahastasid meetmeid, või oli neil kombineeritud roll.

Majutuse ja sotsiaalse integratsiooni valdkonnas (sh näiteks kodanikuhariduse meetmed) on oluline roll munitsipaalüksustel ja kohalikel omavalitsustel koostöös vabaühendustega.

Suur probleem on nõuetekohase toetuse tagamine vaimse tervise probleemidega pagulastele ja varjupaigataotlejatele. Paljud on kogenud psühholoogilist traumat kas päritoluriigis, reisi ajal või vastuvõtvase kogukonnas. Vastuvõtvasse riiki jõudmisel võib pagulastel olla kultuuribarjääri, suhtlemisraskuste ja ravi kulukuse tõttu raske saada juurdepääsu nõuetekohasele toetusele.

Majutusprobleemide poliitikalahenduste valdkonnas püütakse kõikides riikides välja töötada pagulaste ja varjupaigataotlejate tegelevate keskvalitsusasutuste ja kohalike omavalitsuste vahelist paremini kooskõlastatud lähenemisviisi. See hõlmab hajutamispoliitika ja kvootide kehtestamist, et jaotada saabujad omavalitsuste vahel.

Poliitikasoovitused

- Pagulaste eriomadusi arvestavate kultuuriliselt tundlike meetmete kavandamine võib aidata pakkuda paremini kohandatud abi.
- Arvestades pagulaste tööturule integreerimiseks vajaminevat aega – keskmiselt viis kuni kuus aastat –, on oluline võtta terviklikke integratsioonimeetmeid.
- Avaliku sektori asutused, mis on sageli äsja saanud pagulaste esimene kontaktpunkt, peavad pagulaste vajadustele reageerima. Viie ELi liikmesriigi avaliku sektori asutused on tegutsenud suuresti ennetavalt, võttes ja rakendades mitmesuguseid integratsioonimeetmeid, sealhulgas uuenduslikke meetmeid.
- On esmatähtis anda vajaduse korral psühholoogilist ja vaimse tervise abi ja võtta meetmete kavandamisel arvesse vaimse tervise probleeme. Kuna vaimse tervise probleemid on liikmesriikides levinud, võib aidata suurenenud nõudlusega toime tulla Euroopa tasandi ekspertfoorum või -platvorm kogemuste ja heade tavade vahetamiseks.
- Innovatiivsed ja kaasavad meetmed, näiteks pagulaste kogukonnategevustesse kaasamise ja sotsiaalvõrgustike toetamise strateegiad, muu hulgas mentorlusprojektid ja vabatahtlike suhtlus, on andnud paljutöötavaid tulemusi. Avalik toetus sellistele algatustele on järelkult esmatähtis.
- Teenuseosutajatel (nii era- kui ka avalikust sektoris) on sageli inim- ja finantsressurssidega seotud suutlikkusprobleeme. Üks näide on pagulastega töötava personali erikoolitus. ELi rahastus aitab, ent vaja oleks paremini kooskõlastatud lähenemisviisi seoses ELi finantsinstrumentidega (nt Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond ja Euroopa Sotsiaalfond), sest nõudlus pikaajalisemate integratsioonimeetmete järele suureneb tõenäoliselt tulevikus.
- Aktiivne kodanikuühiskond, avatud ettevõtluskeskkond ning vabaihenduste ja kohalike kogukondade toetus soodustavad edukat integratsiooni. Nende sidusrühmade aktiivne kaasamine integratsioonimeetmetesse võib suurendada eduvõimalusi. Neid osalejaid aitaksid kaasata teatud ELi tasandi algatused, näiteks tööandjad üheskoos integratsiooni nimel ning linnade tegevuskava partnerlus rändajate ja pagulaste kaasamiseks.
- Arvestades integratsiooni mitmemõõtmelisust, on edu eeltingimus integratsioonimeetmetes osalejate, sealhulgas sotsiaalpartnerite tihe koostöö. Integratsioonimeetmetes ja -valdkondades võib täheldada erinevaid avaliku sektori asutuste, eraorganisatsioonide ja sotsiaalpartnerite koostöö mudeleid, alates teenuseosutaja ettekirjutavast rollist pändlikumate mudeliteni. EL soodustab omalt poolt mitme sidusrühmaga Euroopa integratsioonipartnerluse kaudu sotsiaalpartnerite kaasamist otsuste tegemisse ELi tasandil.
- Koostöö võib olla eriti keeruline, kui osalevad erinevad arvukad sidusrühmad. Vaja on tõhusat suhtlust, et vältida dubleerimist ja suurendada koostõimet.
- Väga vähestes meetmetes keskendutakse konkreetselt naistele. Lastehoiuasutuste ja naispagulaste haridusele ja kutsevajadustele suunatud erikursuste loomine võib aidata suurendada naiste osalemist.

Lisateave

Aruanne „*Role of public services in integrating refugees and asylum seekers*“ (Avaliku sektori asutuste roll pagulaste ja varjupaigataotlejate integreerimisel) on avaldatud veebilehel <https://eurofound.link/ef19042>

Teadusjuht: Klára Fóti

information@eurofound.europa.eu